

Dudás Zoltán¹

ÁLLANDÓ ÉS FÉL ÁLLANDÓ TÁBOROK LÉTESÍTÉSE KATONAI TAPASZTALATOK ALAPJÁN²

Absztrakt

Magyarországnak, mint a szárazföldi migráció erőteljes érintettjének, a 2015. évben tapasztalt megnövekedett menekültlétszámot mind a saját biztonsága, mind a nemzetközi szerződések betartása, és nem utolsósorban a menekültek érdekében kezelnie szükséges.

A döntéshozóknak két meghatározó kritérium alapján kell mérlegelniük a helyzetet, egyrészt a rászorulóknak megsegítésének mind nemzetközi, mind hazai jogban deklaráltan elfogadott követelménye, másrészt az ország védelmének a biztosítása, a kritikus helyzetek és anomáliák megelőzésének az elsődlegessége.

A katonai védelmi létesítmények telepítésének gyakorlati tapasztalatait felhasználva meg kell vizsgálni, hogy az Európai Unióban vagy annak határán túl hol lehet olyan fél-állandó és állandó táborokat létesíteni, amelyek a menekültek befogadására, tisztességes elszállásolására és ellátására alkalmasak.

A tanulmány sorra veszi a katonai ideiglenes, fél-állandó és állandó létesítmények bemutatását, melyek alapján a fél-állandó és állandó polgári védelmi létesítmények részletes bemutatásra kerülnek. Ezek a létesítmények konkrét megoldási lehetőségeket jelentenek a menekültek elszállásolása kapcsán.

Az állandó és fél-állandó táborok jelen tanulmányban bemutatott kialakítása könnyen hasznosítható egyéb különleges jogrend, vagy katasztrófa helyzetekben, amikor a polgári lakosság elszállásolására oly mértékben van szükség, ami a kijelölt befogadó helyek kapacitását meghaladja.

Abstract

Hungary, as one of the hardly affected states by overland migration, has to deal seriously with the extremely increasing number of migrants in 2015. Not only for its own safety, but in compliance with international treaties, and not least for the favour of the refugees it is necessary to solve the problem.

Policy makers need to consider the situation on the basis of two key criteria, according to the requirements declared by international and domestic laws for helping those in need, on one hand; and regarding the priority of ensuring the protection of the country, preventing critical situations and anomalies on the other hand.

Using the practical experiences of installing military defence facilities it should be considered, where within the European Union or beyond its boundary can semi-permanent and permanent camps be established, which are suitable for accommodating refugees on fair conditions.

The study lists the presentation of provisional, semi-permanent and permanent military establishments, which serve as a basis for a detailed presentation of semi-permanent and permanent civil defence facilities. These facilities represent possible solutions regarding the accommodation of refugees.

The formations of permanent and semi-permanent camps presented in this study can easily be used in other specific legal or disaster situations, when the number of civilians to be accommodated exceeds the capacity of predetermined host sites.

Kulcsszavak: menekülttábor, menedék, ideiglenes tábor, átmeneti, fél állandó tábor, állandó tábor, működtetés

Key words: refugee camp, shelter, provisional camp, temporary, semi-permanent camp, permanent camp, maintenance

¹ NKE KMDI II. éves doktorandusz, E-mail: zdudas@jak.ppke.hu

² Bírálta: Dr. habil. Kovács Tibor (PhD) ny. mk. ezredes, címzetes egyetemi tanár, E-mail: kovacs.tibor@uni-nke.hu

Bevezetés

Már a 80-as évek végén, 90-es évek elején Magyarország eleget téve nemzetközi vállalásainak, figyelve a környező országokban zajló eseményeket állandó táborokat létesített az ország keleti területén először Létavértesen, majd Debrecenben, az ország déli részén, Nagyatádon, majd Nagykanizsán, továbbá az észak-nyugati területeken, Bicskén, majd Vámosszabadiban. A balkáni háborúk befejezését követően a bicskei és debreceni menekülttábor teljes mértékben ellátta az országba érkező menekültek kiszolgálását, így az ország különböző területein lévő táborok bezárásra kerültek.

A 2015-ben mutatkozó migrációs nyomás újabb táborok megnyitását vetíti előre, melyeket a menekültek vagy átmeneti, vagy tartós jelleggel vesznek majd igénybe. Ezeket a táborokat rendeltetésük alapján nevezzük fél-állandó vagy állandó táboroknak. A menekültek szocializációs és tartózkodási igényeit is figyelembe véve egy tábor a rászoruló elhelyezésének a legutolsó és végszükségbeli formája. Ugyanakkor, amikor a rendelkezésre álló erőforrások, lehetőségek és az urbanizációs környezet nem teszi lehetővé, hogy a menekültek korábbi lakhatásukkal azonos, vagy ahhoz hasonló körülmények között lakjanak, akkor elszállásolásukat rövidebb, esetenként hosszabb ideig táborokban kell megoldani. Jelen dolgozat a katasztrófák esetén kitelepítésre kényszerült személyek vagy menekültek nagyarányú elszállásolásának esetét vizsgálja, és igyekszik az emberi tartózkodás szempontjából a legmegfelelőbb elhelyezési módokat bemutatni. A tábor elsődleges feladata, hogy emberi tartózkodásra alkalmas lehetőséget, biztonságot, elhelyezést és ellátást nyújtson.

1. Alapvetések a fél-állandó és állandó táborok létesítése kapcsán

Magyarország szempontjából jelentős feladatot és felkészülést igényel az Európai Unió tagok Görögország és Bulgária, továbbá a Macedónia és Szerbia felől, szinte szervezett módon érkező migráns hullám³. 2015. augusztus végére a Magyarországra érkező menekültek száma megközelítette a 170 ezret. Ez egy olyan mutató, mely indokoltá teszi, hogy a menekültek regisztrációjával és ellátásával foglalkozó szervek, mind fél-állandó, mind állandó létesítmények működtetésében gondolkodjanak.

A fél-állandó és állandó táborok létesítésének kérdésköre olyan aktualitással bír, mint még soha az Európai Unióban, hiszen olyan tendenciákkal áll szemben, amelyet mind központi, mind nemzeti szinten kezelni kell. A schengeni övezet peremállamai, közöttük a szárazföldi belépések és menedékkérők első számú célpontja Magyarország a nagyfokú menekültáradat kezelése érdekében kényszerlépésben van.

Magyarországon a menedékjogi kérelmek száma 2010-es évek elején évente 2 ezer körül volt. 2014-ben az országba már 42 ezer menekült érkezett, ami több mint hússzoros

³ FRONTEX, Main migratory routes into the EU / land & sea <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/> Letöltés ideje: 2015. augusztus 15.

növekedés. 2015 szeptemberéig 172.621 ember érkezett a magyar határra, amelyből 160.275 menekültügyi kérelmet regisztráltak⁴. A belügyi és ország védelmi szervek becslése szerint az év végére a regisztrált menekültek száma elérheti a 250 ezret Magyarországon. Ez egy olyan nagyságú emberszám, mely Magyarországra történő visszairányításuk esetén felveti elhelyezésük megoldásának kérdését is, hiszen a belügyi szervek, továbbá a gyermekvédelmi ellátás ilyen nagyságrendű és profilú menekült hullám befogadására jelenleg nincs felkészülve. A becslések alapján év végéig Debrecen, Győr, Miskolc nagyságú település lakosságának megfelelő menekült elhelyezéséről és ellátásáról kellene gondoskodni.

A fél-állandó létesítmények, a menekültek ideiglenes elszállásolása és regisztrációja folyamán tudnak a hatóságok – határrendészet, bevándorlási ügyekkel foglalkozó szervek, rendőrség – az eljárásban érintett menekültek segítségére lenni. Az állandó táborok azon személyeknek tudnak lakhatást, biztonságot és valamelyes ellátást nyújtani, akik előreláthatólag hosszú ideig nem fognak önerőből saját ellátással, lakhatással rendelkezni.

A menedékkérők mindenkori ellátása során figyelembe kell venni az 1948-ban kiadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, az 1951-ben kiadott, majd 1967-ben jegyzőkönyvvel kibővített a Menekültek Jogállásáról szóló Egyezményt (más néven Genfi Egyezmény)⁵. A dokumentum ugyan az elhelyezés kérdését nem szabályozza, de 21. cikkelye a lakhatás tekintetében kimondja, hogy a menedéket nyújtó államok a területükön jogszerűen tartózkodó menekülteknek a lehető legkedvezőbb elbánást kell, hogy biztosítsák. Az egyezmény e cikkelye előrevetíti mind az átmeneti, mind a tartós elhelyezés kérdését, így a helyzet hazai vagy külföldi kezelése folyamán szükséges minden olyan tapasztalatot felhasználni, amelyek emberek elszállásolása kapcsán felhalmozódtak.

A táborok létesítése során, a személy szintjén olyan feladatokkal kell számolni, mint az élelem, a víz, a lakhatás, a személyes higiénia megoldása és mindennapos biztosítása. Ugyanakkor a tábor létesítése során más, a közösségi szintet jelentő feladatok is jelentkeznek, mint az egészségügyi ellátás és továbbképzés, oktatás és nem utolsósorban a megélhetés. Ezek mind olyan szegmensei az egyén életének, amelyre a tervezőknek, a műszaki kivitelezőknek gondolniuk kell.

⁴ Menekülthelyzet számokban, ORIGÓ <http://www.origo.hu/itthon/percrolpercre/20150909-iden-mar-170-ezer-menekult-erkezett-magyarorszagra.html> Letöltés ideje: 2015. szeptember 12.

⁵ UNCHR, Convention and protocol to relating to the status of refugees <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html> Letöltés ideje: 2015. szeptember 10.

Menekültek elhelyezése ideiglenes befogadó táborba⁶

A befogadó országba történő beérkezést követően (a regisztráció köztes idejében) a menekültek elszállásolása és ellátása kiemelt feladatot jelent. Ausztriában a regionális közigazgatási egységek sem tudták kezelni a menekült áradatot. Az elszállásolás megoldására négy településen mindösszesen 142 sátorra kellett felállítaniuk, egy sátorban nyolc személyt helyezve el⁷. Magyarországon, Röszkén 2015 szeptemberében állítottak fel egy fél-állandó tábor, ún. gyűjtőpontot, ahol a migránsok regisztrációját végzik. A tábor hétszázszor százötven méteres területé horganyzott acél oszlopokkal és drótkerítéssel vették körbe, zúzott kővel szórták fel, közvilágítással és fűtéssel látták el. A magyarországi gyűjtőpont száz darab sátorból áll, ezer fő befogadására alkalmas és egy hét alatt készült el. Az új tábor egy korábbi, hangárból kialakított gyűjtőpontot hivatott felváltani. A táborban konténereket is elhelyeztek, ahol a regisztrációt végző Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, a rendőrség munkatársai, továbbá a civil támogató munkát folytató önkéntesek kapnak helyet⁸. Mind az osztrák, mind a magyar megoldás ráirányítja a figyelmet, hogy már az Unión belül is kell számolni olyan fél-állandó létesítményekkel, amelyek menekültek átmeneti elhelyezésére szolgálnak tábori körülmények között.

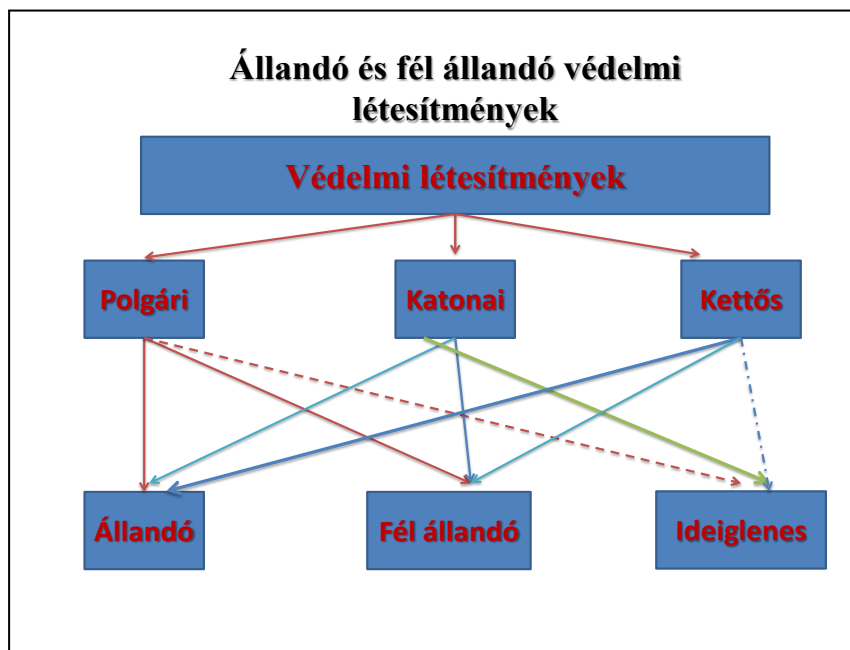
Azokat az építményeket, létesítményeket, amelyek az egyének túlélési képességet döntően növelik, védelmi létesítményeknek nevezzük. Ezeket a létesítményeket két módon is csoportosíthatjuk. Egyrészt funkciójuk szerint (polgári, katonai és kettős rendeltetésű létesítmények), másrészt működésük időtartama alapján (állandó, fél-állandó és ideiglenes létesítmények)⁹.

⁶ Fotó: MTI/Kelemen Zoltán Gergely

⁷ MNO Sarnyai Gábor: A menekültek, akiknek sikerült eljutniuk Bécsig, mno. <http://mno.hu/belfold/a-menekultek-akiknek-sikerult-eljutniuk-becsig-1290009> Letöltés ideje: 2015. június 11.

⁸ Sarnyai Gábor: A menekültek, akiknek sikerült eljutniuk Bécsig, mno.hu <http://mno.hu/belfold/a-menekultek-akiknek-sikerult-eljutniuk-becsig-1290009> Letöltés ideje: 2015. június 11.

⁹ Dr. habil. Kovács Tibor ny. mk. ezredes: Állandó és fél-állandó védelmi létesítmények című PPT előadás alapján.

Védelmi létesítmények elvi felosztása¹⁰

A polgári és kettős rendeltetésű létesítmények között nagyon elenyésző az ideiglenes védelmi létesítmény, míg a katonai védelmi létesítmények között fellelhető mind az ideiglenes, mind a fél állandó, mind az állandó. Ideiglenes védelmi létesítmények a katonai területen a sáncok, barikádok, „rókalyukak”, de a polgári létben is találunk ilyeneket, gondoljunk csak a magas hegyi bivakokra, ahol a túrázók szükség esetén meghúzzhatják magukat.

A védelmi építmények (létesítmények) analógiájára a befogadó táborokat is kategorizálhatjuk, természetesen az ő esetükben csak polgári fél-állandó vagy állandó létesítményekről beszélhetünk.

Amikor az elhelyezés csak napokra, maximum néhány hétre korlátozódik, akkor fél-állandó létesítményekről, amikor huzamosabb időre, hónapokra, esetleg évekre nyúlik, akkor állandó tábori szolgáltatásokról beszélünk.

A fél-állandó és állandó táborok mind felépítésükben, mind rendeltetésükben különböznek egymástól. A fél-állandó táborok feladata a befogadás és átmeneti védelem nyújtása, nagy fluktuáció mellett. Az állandó táborok feladata a menekülteknek olyan valódi, tervezhető és fenntartható védelmet nyújtani, amíg önerőből, vagy külső segítséggel sikerül nekik önállóan mind a lakhatásukról, mind megélhetésükről gondoskodni.

A polgári táborok (elhelyezési létesítmények) tervezése és kivitelezése esetében természetesen döntő, hogy mely típusú tábor létesítését kell megvalósítani. Ennek ellenére kijelenthetem, hogy a táborral kapcsolatos polgári elvárások (legyen az fél-állandó vagy

¹⁰ Dr. habil. Kovács Tibor ny. mk. ezredes: Állandó és fél állandó védelmi létesítmények című PPT előadás alapján. Az ábra felhasználása a szerző által engedélyezve.

állandó) nagyban megegyeznek a katonai táborok telepítésénél jelentkező kritériumokkal. Az elvárásokban mutatkozó hasonlóságok, továbbá a katonai évszázados tapasztalatok vezetnek el a katonai protokollok polgári alkalmazásához és meghonosításához.

2. Polgári célú táborok kialakítása katonai tapasztalatok alapján

Abban az esetben, ha rövid határidőn belül szükséges tömeges elhelyezést és ellátást biztosítani emberek számára, evidenciaként adódik, hogy a megoldásra váró feladatok számbavételéhez legnagyobb segítséget a katonai táborok létesítésével és működtetésével kapcsolatos ismeretek, tapasztalatok és eljárások adják¹¹. Természetesen a katonai táborok berendezésével kapcsolatos ismeretek feldolgozása mellett vizsgálni szükséges, hogy a tapasztalatok miként kamatoztathatóak polgári létesítmények létesítése és működtetése során.

2015 szeptemberében a magyarországi déli országhatárra érkező nagyszámú migráns elszállásolása és ellátása érdekében, figyelembe véve a migránsok vonulási igényét, a nyugati országhatár közelében Körmenen és Szentgotthárdon tábort építettek. Annak ellenére, hogy a tábor építésében a katasztrófavédelem vett részt, a katonai táborok elrendezése, berendezése, működtetése nagyon jó modellül szolgált a nagy létszámú csoport elhelyezése kapcsán. Ezek az éles gyakorlatok egy környezeti katasztrófa következtében lakhatási és ellátási nehézségekkel küzdő polgárok elhelyezése kapcsán is tanulságul szolgál.

Katonai sátrak telepítése a menekültek számára¹²

¹¹ Bővebben lásd. Balogh Zsuzsanna: Katonai táborok korszerű kialakítása. Műszaki Katonai Közlöny, XXII. évfolyam, 2012. 1. szám pp. 85-95. http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kiadvanyok/mkk.uni-nke.hu/pdfanyagok2012majus/4.Kat_tabor%20korszeru%20kialaitasa1.pdf

¹² Fotó: Nyugat.hu/Szilágyi József

A katonai tapasztalatok vizsgálata során fontos áttekinteni, hogy egy katonai tábor milyen – egymástól jól elkülöníthető – funkcionális részből áll. A katonai táborok területén általában több övezetet különböztetünk meg, melyek az alábbiak¹³:

- parancsnoki;
- szállás;
- szociális;
- technikai;
- raktári (logisztikai);
- sport és kiképzési övezet.

A parancsnoki övezetben kerül elszállásolásra a tábor vezetése. Itt találhatóak továbbá a parancsnokság és a törzs irodái, a híradó- és vezetésbiztosító részlegek.

A szállás övezetben kap elhelyezést a személyi állomány döntő többsége. Az elhelyezést biztosító sátrak, konténerek (elhelyezéstől függően) kiegészülhetnek WC és fürdő helyiségekkel, közösségi létesítményekkel.

A szociális oktatási övezetben vannak a nagyobb közösségi helyiségek. Itt található a konyha és az étterem, a központi fürdő (esetleg mosoda), az egészségügyi részleg, de akár a tábori kápolna is.

A technikai övezetben kerülnek elhelyezésre a haderőnemre jellemző technikai eszközök, gépjárművek, az EMA (Egyesített Műszaki Állomás), a javító műhelyek és az üzemanyagtöltő állomás.

A raktár övezet elnevezése önmagáért beszél. Általában egy övezetben, de külön blokkokban találhatjuk meg a haditechnikai (gépjármű-, műszaki-, fegyverzeti, stb.) anyagraktárakat, valamint a hadtáp (élelmezési-, ruházati-, üzemanyag, stb.) anyagraktárakat.

A sport és kiképzési övezetben kerül elhelyezésre a zárt és/vagy nyitott sportpálya, lőtér, illetve az alakuló tér.

A polgári táborok esetében, annak függvényében, hogy az elhelyezésre és ellátásra átmeneti vagy huzamos jelleggel van szükség, megkülönböztetünk fél-állandó és állandó táborokat, melyek mind nagyságukban, mind kivitelezésükben eltérnek. A polgári táborok esetében az egyes övezetek elnevezései változhatnak, de a telepítés sztenderdjei, illetve az egyes övezetek funkciói nem, így a katonai tapasztalatok eredményesen alkalmazhatóak.

A polgári rendeltetésű fél-állandó táborok a fentebb felsorolt övezetek közül a következőkkel rendelkeznek:

¹³ Kovács Ferenc, Németh Béla: A Laktanya Infrastrukturális Fejlesztési Terv (LIFT) szükségessége. Katonai logisztika, 2011. 1. szám p.134. alapján.

- központi (irányítási, közigazgatási) övezet.
- szállás övezet.

A központi övezet egyben átveszi a többi övezet funkcióit, így ezen a központi helyen találunk raktározásra, oktatásra, sportolásra kijelölt helyiségeket, sátrakat, úgy hogy ott az egyes övezetekhez kapcsolódó ellátások nem a teljesség igényével, csökkentett módon megvalósításra kerülnek.

A szállás övezetnek meg kell felelnie a pihenés, a tisztálkodás és az étkezés (étkeztetés) kritériumainak.

A polgári rendeltetésű állandó táborok egyrészt nagyobb kapacitással, másrészt sokkal szélesebb ellátási profillal rendelkeznek, mint az ideiglenes táborok. Az állandó táborok esetében az övezetek a következőképpen kerülnek kialakításra:

- központi övezet;
- szállás övezet;
- oktatási, kulturális és sport övezet;
- raktári övezet.

A kiképzési és a technikai övezetnek a polgári rendeltetésű táborok esetében nincs létjogosultsága. A központi, vagy raktári övezethez kapcsolódóan azonban lehetnek olyan szolgáltatási elemek (műhelyek például), amelyek felszereltségük függvényében a táboron belüli kisebb, esetleg a nagyobb karbantartási munkákat ki tudja szolgálni.

Mindig adott helyzet függvénye, hogy az elhelyezés tekintetében fél-állandó vagy állandó tábor létesítésére mutatkozik igény. A tábor felállítása ügyében döntéssel bíró, és a kialakításban résztvevő szakszemélyzet határozza meg az elhelyezés időintervallumát figyelembe véve, hogy fél-állandó vagy állandó táborot létesítsenek.

Amikor civilek, tervezhetően maximum néhány órára veszik igénybe egy létesítmény szolgáltatásait (pihenés, étkezés, melegedés) akkor ideiglenes polgári létesítményekről (befogadó helyekről) beszélünk. Ilyen típusú létesítmény például egy tűzszerészeti beavatkozás következtében kimenekített lakossági célcsoport számára megnyitott – az elhelyezését a műveleti területen kívüli, a biztonsági zónában a korábbi lakhelyhez legközelebb eső – iskola, pályaudvar, bevásárló központ területei, vagy a menekültek esetében egy ideiglenes, néhány órás pihenést, melegedést biztosító létesítmény is. Az ideiglenes létesítmények igénybevételéhez minimális szervező és anyagi erő szükséges, azok nagyrészt a meglévő infrastruktúrákra épülve kerülnek használatba. Mindezen oknál fogva az ideiglenes polgári rendeltetésű védelmi létesítmények kialakításának és elrendezésének bemutatásától jelen dolgozat eltekint.

A katonai övezetek kialakítása vagy azok elhelyezése mintául szolgál a polgári rendeltetésű fél-állandó és állandó táborok övezeteinek a kialakítása során. Az irányítást biztosító központi és az elhelyezést nyújtó szállás övezet olyan meghatározó pont egy-egy tábor létesítése során, melyek a katonai táborok kialakítását vette alapul. A további övezetek

létesítése szintén katonai tapasztalatok felhasználását veszi alapul. Az egyes övezetek gyakorlatias kialakításának kérdéseit a következő két fejezet mutatja be.

3. Fél-állandó táborok

Különleges jogrend, vagy katasztrófák idején, amennyiben kitelepítésre, vagy kimenekítésre kerül sor, a terület vagy település lakosságát sportlétesítményekben, közoktatási intézményekben szállásolják el. A gyors, azonnali befogadásra alkalmas intézmények nem csupán a jelenleg nagy médiaérdeklődésnek kitett menekültek esetében, hanem egyéb katasztrófa helyzetben is betöltik befogadó szerepüket. Sok esetben a katasztrófa sújtotta területen nem áll rendelkezésre olyan nagyságú intézmény, amely a több száz főt érintő, vagy a több napot meghaladó elszállásolást biztosítani tudja. Minden ilyen katasztrófa esemény, különleges jogrend bevezetését követő helyzet, vagy menekültek elszállásolásának esetében indokolt megfontolni egy fél állandó befogadó létesítmény (tábor) telepítésének lehetőségét¹⁴.

A fél-állandó tábor kapacitása és működési rendje már túllépi az ideiglenes elhelyezést nyújtó létesítmények működési rendjét. Ugyanakkor a költséghatékony működés érdekében legalább 400, legfeljebb 1000 fő elszállásolásáról és ellátásáról kell gondoskodnia. Az ennél kisebb létszámú fél állandó táborok fenntartása fajlagosan nagyobb anyagi ráfordítást jelent, így az viszonylagosan gazdaságtalan.

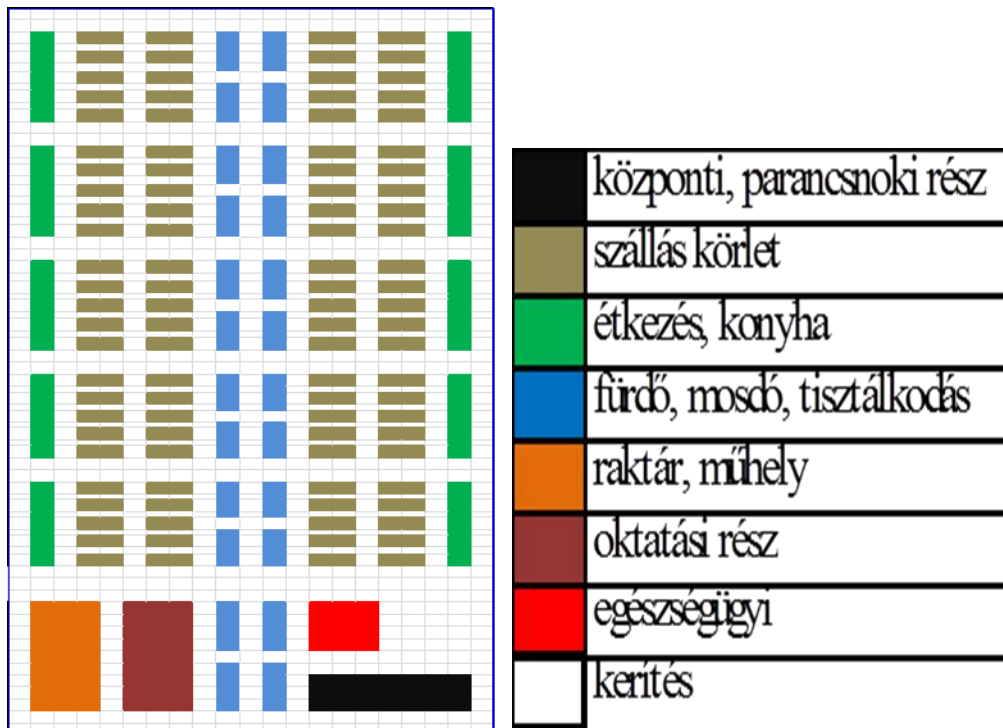
A fél-állandó táborok felszereléseinek katasztrófavédelmi szerveknél történő rendszeresítése indokolt, hiszen menekültek azonnali elhelyezésén túlmenően, a fél-állandó táborok, katasztrófa esetén megfelelő körülményeket tudnak biztosítani a katasztrófa sújtotta terület lakóinak.

Az ilyen működési idejű és nagyságú tábor előnye, hogy a közműhálózati telepítés egyszerű, mivel egy egysoros vízhálózatot és egy egysoros csatornahálózatot, továbbá egy kétsoros elektromos hálózat kiépítését (biztosítását). Amennyiben a víz-, csatorna- és elektromos hálózat kiépítése nehezen kivitelezhető, azt alternatív, környezetbarát, a nap- és szélenergiát használó, víztakarékos megoldásokkal lehet pótolni.

A fél-állandó táborok két főegysége, a központi övezet és a szállás övezet. A főbejárat mellett helyezkedik el a fekete színnel jelölt vezetési pont, mely egyben egy áteresztő és felügyeleti funkciót is ellát. Ezen funkciójának érdekében található közvetlen közelében az egészségügyi részleg, ami az ábrán piros színnel van jelölve, ahol a belépőket szükség esetén meg tudják vizsgálni. Az egészségügyi szakszemélyzet súlyos helyzet esetén a tábor területére történő belépést feltételekhez kötik, vagy saját hatáskörben ellátják, vagy szakorvosi ellátást rendelnek el.

¹⁴ Új ideiglenes befogadó állomás nyílik <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/uj-ideiglenes-befogado-allomas-nyilik> Letöltés ideje: 2015. június 11.

A tábor központi tengelyén halad végig a víz- és csatornahálózat, ezekre épülnek a férfi és női egységekre osztott különálló tisztálkodási, fürdési, vízvételezési részek, amelyek kék színnel vannak jelölve. A vonalas elrendezés előnye, hogy az esetleges meghibásodásokat és azok következményeit a karbantartó részleg könnyebben tudja kezelni, hiszen egy-egy vizesblokk kiesése esetén egy másik közvetlen mellette található át tudja venni annak funkcióját. A bemutatott elrendezés, mind katasztrófák, mind menekültek ellátása esetén eredményesen alkalmazható.

Fél-állandó tábor felépítésének elvi vázlat¹⁵

A központi vezetési pont és egészségügyi egység mellett szintén található vizesblokk, mind az ott szolgálatot teljesítők kiszolgálására, mind azon oknál fogva, hogy ezek a részek nagyobb intenzitással kerülnek felkeresésre a táborlakók részéről. Szintén ezen a részen kerül kialakításra egy központi, több fő befogadásra alkalmas létesítmény (bordó színnel jelölve), mely kielégítheti a gyülekezési, az oktatási, vagy éppen a kommunikációs szükségleteket. Ezek tekintettel a nagy forgalomra szintén közvetlen kapcsolattal rendelkeznek a vizesblokkokhoz, azzal a különbséggel, hogy ezek a vizesblokkok csak a mellékhelyiség funkciókat látják el. A tisztálkodásra alkalmas vizesblokkok nagyobb számban a szállások környékén kerülnek kialakításra.

A táborban legalább két-két sorban kerülnek kialakításra a szállások (az ábrán szürke színnel jelölve), egyenként 8-10 fő elszállásolására alkalmas egységekben, melyek lehetnek sátrak vagy lakókonténerek. A sátras megoldás gyors, egyszerű és olcsó telepítési módozat, a lakókonténeres megoldásokat inkább az állandó táborok esetében szokták alkalmazni. A

¹⁵ Szerkesztette a szerző.

sátrak egymás felé nyíló bejárattal rendelkeznek, középen kialakítva egy közlekedő részt. A sátrak oldalfalai mellett olyan távolságban kell helyet hagyni, mely az átszellőzést biztosítja, de az átjárást nem. A tábor telepítése során figyelembe kell venni az uralkodó széljárást, a domborzati adottságokat, továbbá az esetlegesen rendelkezésre álló infrastruktúrát. A tábor elhelyezésének elsődleges rendezési elve a nyugvási, pihenési lehetőséget biztosító szállás övezet leoptimalisabb elrendezése, hiszen a tábor elsődleges célja, hogy megfelelő elhelyezést biztosítson a rászorulóknak számára.

A tábor külső peremén kapnak helyet (az ábrán zöld színnel jelölve) az étkeztetési egységek. Ezeket tíz sátranként telepítve, az elszállásolás közvetlen környezetében biztosítják a kiszolgálást. Ebben az elrendezésben a konyhai előkészítés, az esetleges beszerzések, szállítások könnyebben megoldhatók a kerítés mellett létesített közlekedési útvonalakon. Téli időben az étkeztetési sátrak melege mintegy hó függőnyt képez a tábor körül, ezért is célszerű a külső peremen történő elhelyezésük.

A tábort teljes egészében kerítéssel kell körbe venni, úgy hogy két ellenőrzött bejárattal rendelkezzen¹⁶. A központi létesítmény közvetlen közelében kialakított bejárat, a személyi forgalmat biztosító főbejáratként tud funkcionálni; itt teljes mértékben ellenőrizhető a tábor forgalma a tábor működtetői, fenntartói által. A másik bejárat a raktár mellett kerül kialakításra, vagy annak közelében, mely gazdasági bejáratként, illetve másodlagos, addicionális funkciókkal rendelkező, esetleg vészkijáratként működő bejáratként tud üzemelni.

A 2015. évben egyre intenzívebb méreteket öltő menekült hullám felveti a fél-állandó táborok telepítésének szükségességét, mindazon a helyszíneken, ahol nagyszámú menekültet kell gyorsan, biztonságosan elhelyezni. A fél-állandó táborok kiemelt szerepet kaphatnak a menekültek regisztrációs eljárása során is, amikor az elhelyezésükről és ellátásukról szükséges gondoskodni, ugyanakkor az eljárásra nem a végleges szálláshelyen kerül sor. A fél-állandó táborok működtetői, a regisztrációban résztvevő szakemberek a fél-állandó tábor keretein belül be tudják azonosítani, hogy milyen összetételű csoportok, milyen korú, nemű, vallású, különleges igényű személyek fordulnak ellátásért a tábort üzemeltetők irányába.

A fél-állandó táborok ideális létesítési helyszíne a végleges szálláshelyektől távolabb, a menekülést kiváltó krízis helyszínéhez a legközelebbi biztonságos helyen történik. Ezen hot spot-oknak is nevezett helyszíneken az illetékes hatóságok el tudják végezni a szükséges adminisztratív eljárásokat és az érintettek biztonságos környezetben tudják kivárni, hogy végleges állandó szálláshelyükre átkerüljenek.

¹⁶Lásd: Kovács Tibor: A Magyar Műszaki Kontingens – Ahogy én látom (tények, adatok, események a MMK életéből) II. kötet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2000 p. 74.

4. Állandó táborok

A folyamatos, több mint ezer főt meghaladó elhelyezési igények esetében, a fenntarthatóság és költséghatékonyság mérlegelése mellett állandó táborok létesítése is indokolt lehet. Az állandó táborok funkciójukban, kivitelezési anyagaikban csak kismértékben, a létesítés időintervallumát tekintve, elrendezésükben, továbbá az egyes kiszolgáló egységek és a tábor méretében már jelentősen különböznek a fél-állandó táboroktól. Egy meghatározott keretek között, kontroláltan működtethető állandó tábor befogadóképessége optimális esetben nem haladja meg a 10 ezer főt. Az ezt meghaladó elhelyezések a működtetést nehezítik, az elszállásolási és kiszolgálási körülményeket kevésbé teszik élhetővé és emberségessé; ezen kialakítások már a városépítészeti területét érintik.

Az állandó táborok esetében az övezetek kialakítása összetett feladat, hiszen tömeges elhelyezésről szó, de a fél-állandó táborok kialakításánál alkalmazott elrendezés-sztenderd könnyen felhasználható, adaptálható. A fél-állandó táborok esetében bemutatott ezerfős táboregységek összekapcsolása következtében egy komplex állandó táborunk.

Az ezres léptékben összeállított táborok nagysága igazodik az igényekhez és elhelyezési kapacitásokhoz. A négyezer és tízezer fő közötti befogadóképességgel bíró állandó táborok kialakításában a legideálisabb elhelyezési mód az ún. „naperómű” mintájára elrendezett táborok. Ebben az elrendezésben az irányítási, oktatási, kulturális, egészségügyi részek, továbbá a raktár övezet egy központi helyen kerül kiépítésre. A szállás övezetek a központi részeket veszik körbe oly módon, hogy a vizes blokkok, továbbá az étkeztetésre és konyhai feladatokra szánt egységek mesterséges elválasztóként funkcionálnak.

Ipari naperómű „a naperómű elrendezés” modellje¹⁷

Az állandó táborok kialakítása során is nagy segítségünkre lehet a katonai táborok telepítése során alkalmazott protokollok használata. Lényeges különbség a polgári alkalmazás

¹⁷ Fotó: Markel Redonod/Picturestank

során, hogy a vezetési pontot, az irányításnak helyet adó helyiségeket, irodákat lehet egy kevésbé védett és álcázott részen is elhelyezni, hiszen a táborlakóknak elsődleges, hogy azt könnyen azonosítsák, majd felkeressék. A polgári rendeltetés esetében is az intenzív használat miatt középponti helyen kell elhelyezni a közösségi funkcióval rendelkező övezeteket, egységeket. További sajátossága a polgári – különösen a menekülteket befogadó – táborok esetében a raktár övezet elhelyezése, hiszen az nem egy külső helyen kerül telepítésre, hanem lehetőség szerint a központi övezet közvetlen közelében.

A fél-állandó táborok fejezetben bemutatott szállás, tisztálkodási, étkezési részek sorosan egymás mellé helyezése után kapjuk meg a leoptimálisabb négyzetes elrendezést. A létesítéskor törekedni kell a közműhálózat minél egyszerűbb és ésszerűbb kialakítására, ezért a vízhálózat kereszt vagy halszájka – egymásra merőleges irányú – elrendezése hatékony megoldásnak bizonyul. A víz- és csatornahálózatnak van egy főtengelyi ága, melyből leágazásra kerülnek az egyes szállásegységek mellékágai. A fél állandó táborok esetében az egységesített központi, egészségügyi, oktatási, kulturális részek, már önálló egységenként szerepelnek. Az állandó táborok esetében ezek a központi részről leválasztva kerülnek kialakításra, így kialakítva raktár, oktatási, kulturális és akár sport övezetet is. Ezen egységek középre történő elhelyezése biztosítja a gyors fellelhetőséget és könnyű megközelíthetőséget.

A központi övezet a tábor irányítása által támasztott egyéb feladatokat is ki tudja szolgálni, mint támogató infrastrukturális egység. Az irányítási övezet közvetlen közelében kap helyet az egészségügyi ellátást nyújtó egység, mely két, egy nagyobb és kisebb egységre oszlik. A bejárat közvetlen közelében lévő egészségügyi pont el tudja látni a beléptetéshez kapcsolódó, azt követő egészségügyi szűrést, átvizsgálást is.

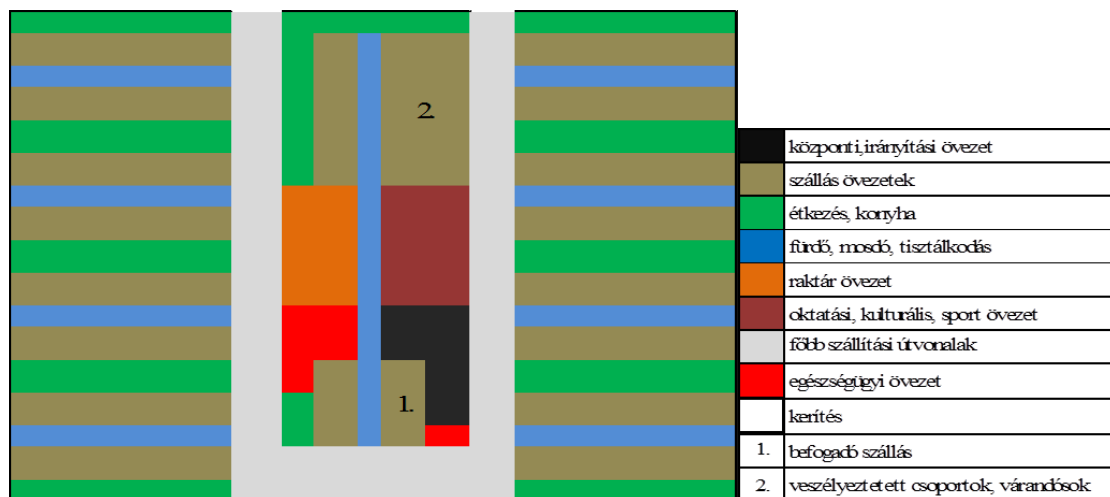
Az állandó táborok esetében, azok méretének függvényében, de az ötezer főt meghaladó táborok esetében mindenképpen szükséges egy olyan befogadó és tisztálkodó rész kialakítása közvetlenül a főbejárat szomszédságában, ahol a tábort először felkereső menekültek már felügyelet alatt, de a tábor állandó lakóitól kellőképpen elkülöníthetően elhelyezést kapnak. Ezen a ponton az érkezők a táborban támasztott higiénés követelményeknek is eleget tudnak tenni.

Az állandó tábori elhelyezésben érintettek között nagyszámban találni várandós, vagy csecsemővel levő kismamákat. A tábor mérete lehetővé teszi, egy olyan különösen védett résznek a kialakítását, ahol a kisgyermekes anyák, családok nagyobb biztonságban és nyugalomban tudnak lenni. Ennek a veszélyeztetett (különleges ellátást igénylő) csoport elszállásolásra alkalmas egységnek a létesítése közvetlenül az egészségügyi egység szomszédságában indokolt.

A szállás övezetben, közvetlenül a lakhatást biztosító sátrak, vagy lakókonténerek közvetlen szomszédságában kapnak elhelyezést a vizes blokkok, továbbá a konyhai és étkező egységek a fél-állandó táborok fejezetben bemutatott módon és elrendezésben. A vizesblokkok elhelyezésének struktúrája biztosítja egy adott terület folyamatos ellátottságát egy esetleges meghibásodás esetére is. Az étkeztetési és konyhai egységek közvetlenül a szálláshelyek mellé kerülnek telepítésre, hogy az állandó tábor lakói az egészséges

önfenntartási és önellátási készségeiket továbbra is gyakorolhassák. Az étkezési alapanyagok beszerzése, az ételek elkészítése fontos fizikai és szellemi állapotjavító tényező. A konyhai, étkeztetési egységeknek a szálláshelyen tartása ugyan tábor szervezési és kialakítási szempontból bonyolultabb feladat, a táborlakók érdekében hosszútávon viszont kifizetődő megoldás.

A katonai táborok elrendezésétől eltérést mutat a polgári célú, például menekültek elhelyezését szolgáló állandó táborok elrendezése, hiszen a katonai táborok esetében a konyhai és étkeztetési egységek, noha a szállás övezet részeként, de egységesített módon egy önálló egységként kerülnek kialakításra. A katonai táborok esetében az ellátás közös étkeztetés útján van megoldva. Amennyiben a konyhai-étkezési egységek, a fél-állandó táborok esetében bemutatott módon történő kivitelezése nem megoldható, akkor a tábor működtetőinek, még a tábor létesítése előtt, a katonai tábor kialakításához hasonlóan közös étkeztetési ellátási egységet kell terveznie. Ebben az esetben a szállások környékén meglévő konyhai-étkezési egységek a költséghatékonyság okán elhagyásra kerülnek, és a központi övezet közvetlen közelében egy különálló nagykapacitású konyha és étkeztetési egység kerül kialakításra.

Állandó tábor felépítésének elvi vázlata¹⁸

A tábor, a benne elszállásoltak nagyságának megfelelően, több bejáratral is kell, hogy rendelkezzen. Veszélyhelyzetben a bejáratok használatát korlátozni lehet, hogy a tábor területén csak ellenőrzött személyek tartózkodhassanak, ugyanakkor fel kell készülni olyan esetekre is (tűz, fegyveres támadás, belső feszültségek), amikor a tábor gyors elhagyása nem ütközhet akadályba. A raktár övezethez legközelebbi bejáratot célszerű gazdasági bejárat funkcióval is ellátni, így ott teherforgalom számára is alkalmas méretű és teherbírású út kialakítása elengedhetetlen¹⁹. A tábort célszerű kerítéssel körbevenni, mind az adott vidéken őshonos, szabadon mozgó állatok, mind az illetéktelen látogatók távoltartása érdekében.

¹⁸ Szerkesztette a szerző.

¹⁹ Dr. habil. Kovács Tibor ny. mk. ezredes: Állandó és fél állandó védelmi létesítmények című PPT előadás alapján.

Az állandó táborok létesítését megelőzően, tekintettel az elszállásoltak nagy számára, szükséges a kapcsolatot fenntartani mind a helyi hatóságokkal, mind a helyi lakossággal. A kapcsolatfelvétel célja a kommunikáción túlmenően, a közös megoldások, a helyi tapasztalatok felhasználása.

A katonai védett létesítmények, így a katonai táborok esetében is mindig fontos szerepet kap a dublázás kérdése, ami az infrastruktúra meghibásodása okán keletkező esetleges leállásokat, kieséseket hivatott kezelni. A fél-állandó táborok esetében, tekintettel annak befogadó létszámára és telepítési időtartamára dublázással nem kell számolni, ugyanakkor az állandó táborok esetében a közművek kettőzésének lehetősége felmerül. A tábor rendeltetése okán, olyan mértékű kettős rendszerek kiépítése, mint az állami vagy katonai kritikus infrastruktúrák, vagy védett létesítmények esetében előírt, a polgári táborok esetében nem szükséges, hiszen a tábor is már egy dublázott terméke a korábbi elhelyezésnek, ellátásnak. Az anomáliák elkerülése érdekében a raktár övezetben el lehet helyezni olyan készleteket, amelyek a vízhálózat meghibásodása, vagy az élelmiszer utánpótlás késése esetén tartalékként szolgálnak. Szintén meg kell fontolni olyan áramfejlesztők beszerzését, amelyek az elektromos hálózat meghibásodása esetén elektromos árammal tudja ellátni a szenzitív egységeket, mint az irányítás, az egészségügyi részleg, vagy a várandós anyák és csecsemős családok szálláshelye.

Az állandó táborok létesítésére inkább a válságövezetekben, a menekültek származási országának közvetlen szomszédságában kerül sor, a híradásokban is ilyen állandó jellegű menekült tábor kialakításokkal lehet találkozni a Közel-keleten (Törökországban, Jordániában és Libanonban) vagy az afrikai válságövezetekben.

Összegzés

A tanulmány a bemutatott minták szintjén igyekszik mind a polgári, mind a rendvédelmi szervek figyelmét felkelteni a fél-állandó és az állandó táborok létesítésének tervezési és kivitelezési kérdéseire.

Kimondhatjuk, hogy mind a magyarországi kormányzati és karitatív szervezetek, mind a menekültekkel valamilyen szinten foglalkozók számára megkerülhetetlen annak vizsgálata, hogy milyen módon tudjuk gyorsan és költséghatékonyan a nagyszámban megjelenő emberek elhelyezését megoldani. Megítélésem szerint ennek legjobb módja a katonai táborok létesítése során felhalmozott tapasztalatok alkalmazása, legyen szó akár polgári rendeltetésű fél-állandó vagy állandó táborok létesítéséről.

Jelen tanulmány megoldásokat ajánl fel – ismerve a megírás időpontjában Magyarország előtt álló menekültügyi kihívásokat – a katonai tapasztalatok feldolgozására a döntéshozók, a kivitelező szakemberek, az érdeklődők számára. A tanulmány külön kitér a polgári területen leginkább meghonosodott tábortípusok bemutatására. Az ideiglenes elhelyezés kérdéskörével,

tekintettel annak csekély polgári rendeltetésű megjelenésére, jelen tanulmány nem foglalkozik.

A létesítés helyének kiválasztása jelen tanulmányban nem került bemutatásra. Alapszabály, hogy a tábor létesítésére minden esetben az igényekhez legközelebbi helyen kell, hogy sor kerüljön, hiszen a szubszidiaritás, mint rendező elv ezen esetben is hatékonyá és életszerűvé teszi a segítségnyújtást. A helyszínek kiválasztása tekintetében a Műszaki Katonai Közlöny online 2015.év 1. számában megjelent „*Menekült táborok kialakításának néhány releváns kérdése Közel-keleti példák alapján*” című cikk tud tájékoztatást adni az ez irányú kérdésekkel kapcsolatban.

A katonai táborok létesítésének hazai, továbbá a katonai missziók külföldi tapasztalatai nagymértékben járulnak hozzá a katonai területen szerzett tudás polgári területen történő hasznosításában. Külön dolgozat témája, hogy Magyarország a saját határain túl, a jelenkori menekültügyi eseteket és tendenciákat elemezve, az Európai Unió területén kívül, hol tud részt venni fél állandó és állandó táborok telepítésében.

FELHASZNÁLT IRODALOM, FORRÁS

Menekülthelyzet számokban, ORIG <http://www.origo.hu/itthon/percrolpercre/20150909-iden-mar-170-ezer-menekult-erkezett-magyarorszagra.html>

UNCHR, Convention and protocol to relating to the status of refugees <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

MNO Sarnyai Gábor: A menekültek, akiknek sikerült eljutniuk Bécsig, mno.hu <http://mno.hu/belfold/a-menekultek-akiknek-sikerult-eljutniuk-becsig-1290009>

Megnyílt az új, ezerfős gyűjtőpont Röszkén

http://hvg.hu/itthon/20150906_Megnyilt_az_uj_ezerfos_gyujtopont_Roszken

Kovács Tibor: Állandó és fél állandó védelmi létesítmények, PPT előadás, 2015

Balogh Zsuzsanna: Katonai táborok korszerű kialakítása. Műszaki Katonai Közlöny, XXII. évfolyam, 2012. 1. szám pp. 85-95. http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kiadvanyok/mkk.uni-nke.hu/pdfanyagok2012majus/4.Kat_tabor%20korszeru%20kialaitasa1.pdf

Kovács Ferenc, Németh Béla: A Laktanya Infrastrukturális Fejlesztési Terv (LIFT) szükségessége. Katonai logisztika, 2011. 1. szám p.134.

Új ideiglenes befogadó állomás nyílik

<http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/uj-ideiglenes-befogado-allomas-nyilik>

Kovács Tibor: A Magyar Műszaki Kontingens – Ahogy én látom (tények, adatok, események a MMK életéből) II. kötet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2000 p. 74.